

HAMSHIRA ISHIDA ETIKA VA DEONTOLOGIYANING ROLI

D. Dalibekova

M. M. Ergashova

2-Marg'ilon Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya:

Tibbiyot xodimi va bemor o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning muhim jihati etika va deontologiya - inson xatti-harakatlarining axloqiy asoslari haqidagi ta'limotlar, shu jumladan diagnostik va terapevtik o'zaro ta'sir kontekstida. Bundan tashqari, eng muhim muammolar tibbiy sirni saqlash muammolaridir. , evtanaziya, bemorga uning kasalligining haqiqiy tashxisini etkazish, ma modellashtirish, psixoterapiyada shaxsni qayta qurish va boshqalar.

Kalit so'zlar: evtanaziya, verbal muloqot, yatrogeniya, kasb siri, etika, deantologiya, estetika

Tibbiyot xodimining malakasi uning ega bo'lgan bilim va ko'nikmalar darajasi, kasbiy faoliyatida axloqiy tamoyillardan foydalanish kabi fazilatlarni o'z ichiga oladi. Boshqa hech bir mutaxassislikda insonning axloqiy va kasbiy fazilatlarining bunday o'zaro bog'liqligi yo'q. Etika axloq va axloq qonunlarini belgilaydi, ularning buzilishi ko'pincha jinoiy yoki ma'muriy javobgarlikka olib kelmaydi, balki axloqiy hukmga, "shafqat sudi" ga olib keladi. Xulq-atvorning axloqiy me'yorlari ancha dinamikdir. Ular, eng avvalo, ijtimoiy omillar va jamoat axloq normalari ta'siriga bo'ysunadilar.

Nazariy jihatdan tibbiy etikaning vazifalari axloqiy me'yorlarning axloqiy asoslanishi va haqiqiylikni aniqlashdan iborat. Tibbiy etika sohasida axloqning ikkita nazariyasi ustunlik qiladi: deontologik va utilitar. Birinchisi, burchni axloqiy hayotning asosi deb hisoblaydi, uning bajarilishi ichki buyruq bilan bog'liq. Majburiyatga ergashgan holda, inson xudbin manfaatdan voz kechadi va o'ziga sodiq qoladi (I. Kant). Axloqning asosiy mezoni halollikdir. Axloqning ikkinchi nazariyasi insonning xatti-harakatlarini baholash mezoni foydalilik, degan ishonchga asoslanadi.

Zarar etkazmaslik, xayrixohlik va adolat tamoyillari Gippokrat qasamyodidan kelib chiqadi va shunga mos ravishda sog'liqni saqlash mutaxassisiga qaratilgan.

Tibbiyotda qo'llaniladigan o'ziga xos axloqiy me'yorlar rostlik, maxfiylik, maxfiylik, sodiqlik va malakani o'z ichiga oladi. Gippokrat tomonidan ishlab chiqilgan shifokor xulq-atvorining axloqiy me'yorlari bugungi kunda tobora ko'proq tanqidiy tahlil qilinmoqda.

Bemorga uning kasalligining tashxisi (masalan, onkologik amaliyotda) haqida ma'lumot berish qiyin axloqiy holat hisoblanadi. Mahalliy tibbiyotda bemorlarni ularning onkologik kasalligini tashxislash to'g'risida xabardor qilish muammosi juda dolzarbdir. Qoidaga ko'ra, uni deontologik yoki huquqiy tamoyillar asosida emas, balki tibbiy tamoyillar asosida hal qilishga harakat qilinadi (A.Ya.Ivanyushkin, T.I.Xmelevskaya, G.V.Malejko). Bemorning onkologik kasalligini tashxislash to'g'risidagi bilimi bemorning mumkin bo'lgan va "ehtimoli yuqori" salbiy hissiy reaksiyasi (o'z joniga qasd qilishga urinishlargacha) tufayli zaruriy terapiyani etarli darajada o'tkazishga xalaqit berishi tushuniladi. Shu bilan birga, noaniqlik himoya psixologik funktsiyalarini bajarishi mumkin (V.N.Gerasimenko, A.Sh.Txostov). U yoki bu pozitsiyaning to'g'riligini tasdiqlash uchun statistik tadqiqotlar o'tkazishga harakat qilindi. Biroq, noaniqlik himoya funktsiyalariga ham ega bo'lishi mumkin. "Aslida, tashxisni bemorga etkazish noaniqlikni bartaraf etmaydi, balki uni boshqa, undan ham muhimroq sohaga o'tkazadi: onkologiyada yakuniy va etarlicha aniq bo'lmagan prognozning noaniqligi" (A.Sh.Txostov). . Va bunday vaziyatda, agar bemor to'liq bo'lmasa, yaxshiroqdir

Unga nima bo'lganini bilish uchun, buni bilishdan ko'ra, u qancha yashashi haqida o'ylaydi.

1. Axloqiy tushunchalar va ta'limotlarni ishlab chiqish*Etika eng qadimgi nazariy fanlardan biri bo'lib, uning ob'ekti hisoblanadi hisoblanadi axloq.*

Uzoq ajdodlarimizning urf-odatlarini va urf-odatlarini ularning axloqini, umume'tirof etilgan xulq-atvor normalarini tashkil etdi. Insonning o'z oilasiga, oilasiga, boshqa odamlarga bo'lgan munosabati keyinchalik odatlar bilan mustahkamlangan va ko'pincha jamiyatning huquqiy normalari va qonunlaridan kuchliroq hokimiyatga ega bo'lgan. Axloq deganda odamlarning bir-biriga, shuningdek, jamiyatga, ma'lum bir sinfga, davlatga, vatanga, oilaga va boshqalarga munosabatini tartibga soluvchi tamoyillar yoki xatti-harakatlar me'yorlari yig'indisi sifatida tushunish odatiy holdir. va shaxsiy ishonch, an'ana, tarbiya, butun jamiyatning jamoatchilik fikrining kuchi bilan quvvatlanadi.

Inson xulq-atvorining eng umumiy va muhim normalari axloqiy tamoyillar deb ataladi. Buni aytishimiz mumkin *axloq - xulq-atvor normalari yig'indisidir.*

Xulq-atvor normalari odamlarning xatti-harakatlarida, ularning xatti-harakatlarida namoyon bo'lganligi sababli, odamlarning axloqiy munosabati deb ataladigan narsalarni yaratadi.

Axloqning vazifasi nafaqat axloq kodeksini ishlab chiqish, balki axloqning kelib chiqishi, axloqiy tushunchalar va hukmlarning tabiati, axloq mezoni, xatti-harakatlarni erkin tanlash imkoniyati yoki mumkin emasligi, javobgarlik uchun javobgarlik masalalarini aniqlashtirishdir. ular va boshqalar. Etika bilan chambarchas bog'liq amaliy vazifalar odamlar hayoti.

Aflotun (miloddan avvalgi 427-377) abadiy g'oyalar olamida inson ongidan tashqarida bo'lgan "yaxshilik g'oyasi" ning so'zsiz abadiy yaxshiligining axloqiy tizimini ilgari surdi. Aflotun mo"tadillik va quyi tabaqaga itoatkorlikni belgilab, odob-axloqiy fazilatlarni mulklar o'rtasida taqsimlagan, hukmronlar esa donolik, jasorat va olijanob tuyg'ularga ega edi.

Asrlar davomida axloq tarixiy bo'lmagan boshlang'ich - Xudo, inson tabiati yoki ba'zi "kosmik qonunlar" dan (naturalizm, teologik bular) chiqariladi.

ka). Shuningdek, apriori printsiptan yoki o'z-o'zidan rivojlanayotgan mutlaq g'oyadan (Kant, Hegel).

XVIII asrda. Kant axloqiy tushunchalar mutlaq inson ongida o'z manbasiga ega ekanligini ta'kidlaydi. Aql bilan belgilanadigan, sharoitlardan qat'iy nazar, iroda (Kantda u "yaxshi iroda" deb ataladi) yolg'on gapirish imkoniyatini rad etuvchi umuminsoniy axloqiy qonunga muvofiq harakat qilishga qodir.

XVIII asrda. materializm feodal tuzumga, uning institutlariga qarshi kurashgan frantsuz burjuaziyasining g'oyasiga aylanadi. va mafkura. XVIII asr frantsuz materializmining Golbax, Gelvetsiy, Didro kabi vakillari oqilona qonunlar va ta'limni yaratish orqali jamoatchilik bilan shaxsiy manfaatlarni uyg'unlashtirishni talab qildilar, ular yordamida insonning shaxsiy manfaatlarini ta'minlaydigan shunday ijtimoiy tartiblarni joriy etish mumkin edi. umumiy manfaat yo'lidagi harakatlarga yo'naltiriladi.

Axloqiy fikr taraqqiyoti tarixida L. Feyerbax (1804-1872) etikasi ma'lum o'rin tutadi. U axloqning teologik asosiga keskin qarshi chiqdi. Axloqiy tarbiya, Feyerbaxning fikricha, har bir insonda boshqalarga nisbatan o'z mas'uliyatini ongiga singdirishdir. Biroq, boshqa ko'plab mutafakkirlar, aksincha, axloqni asoslashning teologik tamoyilini aniq asoslab berishdi.

Mahalliy mutafakkirlar orasida rus faylasuflari, masalan, N.G. Chernishevskiy, N.A. Dobrolyubov. Ular axloqni yuksaltirish masalasini tub ijtimoiy qayta qurish bilan bog'ladilar.

20-asrda axloqni chiqarish usullari inqirozi. axloqiy g'oyalarni nazariy asoslab berishning mumkin emasligi haqidagi tezisda, shuningdek, ikki yo'nalish - irratsionalizm va formalizmga bo'linishda o'z ifodasini topdi.

Ahloq davlatlarning shakllanishi davrida vujudga kelgan, u falsafaning asosiy qismlaridan biri sifatida jamiyatning stixiyali kundalik ongidan ajralib turadi, narsalarning sof nazariy bilimidan farqli ravishda, inson qanday harakat qilish kerakligi haqidagi "amaliy" fan sifatida. Bundan tashqari, axloqning o'zida ham nazariy va amaliy sohalarga, falsafiy va me'yoriy etikaga bo'linish mavjud.

Axloq haqidagi ta'limot – axloq – insoniyat tarixi davomida rivojlanishda davom etadi. So'nggi asrlarda turli kasblarning o'sib borayotgan tabaqalanishi munosabati bilan axloqning alohida bo'limlarini ajratish zarurati paydo bo'ldi.

2. Rivojlanish va tibbiyotning shakllanishi etikasi Tibbiyot etikasining asrlar qa'ridan bizgacha yetib kelgan tushunchalari qadimgi hindlarning "Ayurveda" ("Hayot bilimi", "Hayot ilmi") kitobida qayd etilgan bo'lib, unda insoniyat muammolari ko'rib chiqiladi. ezgulik va adolat, tabibga rahm-shafqatli, xayrixoh, adolatli, sabr-toqatli, vazmin, hech qachon jahlini yo'qotmaslik haqida ko'rsatmalar beriladi. Tibbiyot etikasi qadimgi Yunonistonda juda rivojlangan. va Gippokrat qasamyodida yorqin ifodalangan. Antik davr ilg'or tabiblarining tibbiy etikasi kasal odamdan pul olishga intilayotgan pulxo'rlarga, charlatanlarga, tovlamachilarga qarshi qaratilgan edi.

Gippokrat qasamyodi umuman tibbiy etikaning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Keyinchalik tibbiyot maktablarini bitirgan talabalar Gippokratning axloqiy ko'rsatmalariga asoslangan "fakultet va'dasi" ni imzoladilar.

Tibbiy etikaning rivojlanishining o'ziga xos xususiyati xulq-atvor normalarini sinchkovlik bilan tafsilot qilishdir tibbiyot mutaxassislari... Masalan, 19-asrning oxirida tasdiqlangan Sharqiy Galisiya axloq kodeksida bemorga ikkinchi shifokorni taklif qilishda to'lovni qanday taqsimlash, kechikib qolgan hamkasbini qancha kutish kerakligi ko'rsatilgan bandlar nazarda tutilgan. konsultatsiya va boshqalar.

Hozirgi vaqtda tibbiy etika asta-sekin tibbiy jamiyatlar korporatsiyasiga aylanib bormoqda, ularning asosiy e'tibori xususiy tibbiyot amaliyotchilarining manfaatlariga qaratilgan. *ishchilar*. Inqilobdan oldin ham 19-20-asr boshlarida Rossiyaning ko'pgina viloyatlarida tibbiyot xodimlarining professional-korporativ tashkilotlari faoliyat ko'rsatgan. va o'z kodlari bor edi.

Mamlakatimizda tibbiy etikaning rivojlanishiga ko'plab taniqli vatandosh shifokorlar katta ta'sir ko'rsatdi.

M. Ya. Mudrov tibbiyot xodimlarini insonparvarlik, halollik, manfaatsizlik ruhida tarbiyalash zarur, deb hisoblagan. U shifokorlik kasbini egallash tasodifiy emas, balki kasb bo'lishi kerakligini yozgan. Tibbiy etika masalalari N.I.ning asarlarida yanada rivojlangan. Pirogova, SP. Botkin, I.P. Pavlov va boshqa ko'plab olimlar.

XX asr boshlarida Rossiyada inqilobiy demokratik g'oyalarning rivojlanishi. tibbiy etika masalalarida o'z aksini topdi. Bu shifokorning burchini tushunish haqida edi. V.V.ning fikricha, shifokor jamoat arbobidir. Veresaeva, nafaqat ko'rsatishi, balki kurashishi va ko'rsatmalarini amalda qo'llash yo'llarini izlashi kerak.

Sovet hokimiyati yillarida tibbiyotda ham axloqiy muammolar yuzaga keldi. Ushbu ramkalarining ko'pchiligi kerak **Bu bo'lgandi** bolalar orasidan ishchi va dehqonlarni tayyorla. Shuning uchun tibbiy etika masalalari yangicha tarzda hal qilinishi kerak edi.

3. Tibbiyot xodimlarining xulq-atvor etikasi Qayta ko'rib chiqish orqali *tibbiyot xodimlarining xulq-atvor etikasi muammolari* zarur asosiyini ajratib ko'rsatish va tibbiy xodim qayerda ishlashidan qat'i nazar, kuzatilishi kerak bo'lgan umumiy savollar va shaxsiy, poliklinika, dispanser yoki shifoxonaning o'ziga xos sharoitlariga nisbatan.

Umumiy masalalarda ikkita asosiyini shartli ravishda ajratish mumkin:

Ichki madaniyat qoidalariga rioya qilish.

Ya'ni, mehnatga munosabat, intizom, jamoat mulkini hurmat qilish, do'stona munosabat va kollegiallik tuyg'usi qoidalari:

Tashqi xulq-atvor madaniyati qoidalariga rioya qilish.

Odob, odob-axloq qoidalari, yaxshi xulq-atvor va tashqi ko'rinish (tashqi ozodalik, tanangizning tozaligini kuzatish zarurati, kiyim-kechak, poyabzal, keraksiz zargarlik buyumlari va kosmetika yo'q, tibbiy forma).

Bularning barchasini tibbiy etiket deb atash mumkin.

Tashqi madaniyat qoidalari, shuningdek, salomlashish shakli va hamkasblar va bemorlar o'rtasida o'zini tuta bilish, vaziyat va sharoitga qarab suhbatni o'tkazish qobiliyati va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Odob qoidalari ko'p asrlik tibbiyot tarixi tomonidan ishlab chiqilgan. Tibbiyot xodimining tashqi xulq-atvoriga qo'yiladigan ushbu talablar tibbiy guruhning barcha a'zolariga tegishli. Afsuski, tibbiyot xodimlari, ayniqsa, yoshlar orasida tashqi ko'rinishga e'tiborsizlik bor.

Tashqi xulq-atvor madaniyatining talablaridan biri o'zaro xushmuomalalik talabidir. Avvalo, bu tanishlik ko'rsatmasdan bir-birlari bilan salomlashish zarurligiga taalluqlidir.

Ehtiyotkorlik va xushmuomalalik, o'zingizni nazorat qilish va boshqa odamlarning xohish-istaklari bilan hisoblashish juda muhimdir. Hamkasb bilan, ayniqsa yoshi kattaroq hamkasblar bilan suhbatlashayotganda, suhbatdoshni tinglash, unga o'z fikrini bildirishga xalaqit bermaslik kerak, keyin esa, agar kerak bo'lsa, xotirjamlik bilan e'tiroz bildirish kerak, lekin qo'pollik va shaxsiy munosabatda bo'lmasdan. hujumlar, chunki bu savollarga aniqlik kiritishga yordam bermaydi , lekin xushmuomalalik va muloyimlikdan dalolat beradi. Tibbiyot muassasalarida baland ovozda suhbatlashish, shaxsiy munosabatlarni tartibga solishga urinish haqida gapirmasa ham, beparvo va noo'rin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://aim.uz/referaty/75-medsina/>
2. <https://allcar24.ru/uz/poleznoe/deontologicheskie-osobennosti-deyatelnosti-uchastkovo/>
3. <https://ts-chudo.ru/uz/internet-business/medicinskaya-etika-opredelenie-vrachebnaya-etika-oshibki-i.html>

